

ESKİ ASURCA METİNLERDE TABLET KAPLARI VE KÜLTEPE'DEN ARKEOLOJİK ÖRNEKLER

Remzi KUZUOĞLU*

Öz

Eski Asurca Metinlerde Tablet Kapları ve Kültepe'den Arkeolojik Örnekler

M.Ö. ± 1974-1719 yılları Asur Ticaret Kolonileri Devri olarak bilinir ve Asurlu tüccarlar bu dönemde Anadolu şehirlerinde yerel idarecilerin izni ve Asur Devleti'nin desteğiyle kārūm ve wabartum adı verilen önemli ticaret merkezleri kurmuşlardır. Asur'dan Anadolu'ya ticarî maksatlarla gelen tüccarlar bu faaliyetlerinin sonucu olarak büyük kazançlar elde etmişler, ticarî girişimlerini güvence altına almak maksadıyla da ticarî ve hukukî belgeler düzenlemişlerdir. Günümüzdeki iktisat literatüründe değerli kâğıt olarak ifade edilen belgelerle karşılaştırabileceğimiz bu tür kayıtların korunması veya bir yerden başka bir yere nakillerinde zarar görmemesi tüccarlar açısından önemli bir husustur. Bugün çelik kasalarda saklanan bu özel ve değerli belgeler, o dönemde nerelerde saklanıyordu ve nasıl taşınyordu? Biz bu çalışmamızda tabletlerden elde edilen bilgileri, arkeolojik buluntularla birlikte ele alarak, bu konuya yeni katkılarda bulunmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kültepe, Eski Asur, Çivi Yazısı, Arşiv Odaları, Tablet Kapları, Asurlu Tüccarlar, Anadolu Mimarisi, Arkeoloji.

Abstract

Tablet Containers in Old Assyrian Texts And Archaeological Examples From Kültepe

In the period between 1974-1719 B.C., also known as the Period of Assyrian Trading Colonies, the Assyrian traders were involved in intensive trading activities in Anatolian cities with permission of local administrators and support of the Assyrian State. The old city of Kanesh located near Kayseri was the most important Anatolian center of this international trade. The traders coming from Assyria to

* Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, kuzuoglu@hotmail.com

Yayınlanmamış tabletleri kullanmam hususunda bana izin veren, Prof. Dr. Sebahattin Bayram, Prof. Dr. Salih Çeçen, Prof. Dr. İrfan Albayrak, Prof. Dr. K. R. Veenhof ve Prof. Dr. K. Hecker'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, bu konuyla ilgili değerli görüşlerini benimle paylaşan Prof. Dr. K.R. Veenhof'a ayrıca teşekkür ederim.

Anatolia with commercial purposes made a lot of profit as a result of their activities. In order to secure their commercial venture they prepared commercial and juridical documents made of clay. Protection or secure transportation of this type of records, which could be compared to commercial papers in modern economic literature, was an important subject for traders. In this work we will try to make a contribution to this subject, by evaluating the tablets and archaeological findings in published and unpublished texts.

Keywords: *Kültepe, Old Assyrian, Cuneiform, Archival Rooms, Tablet Containers, Assyrian Traders, Anatolian Architecture, Archaeology.*

M.Ö. II. Binin ilk çeyreğinde Anadolu'da henüz merkezi bir idarenin bulunmadığı, yerel idareciler tarafından yönetilen irili-ufaklı şehir devletlerinden meydana gelen siyasi bir yapı mevcuttur. Asur Ticaret Kolonileri Çağı olarak da adlandırılan ve M.Ö. ± 1974-1719 yıllarını içine alan bu dönemde, Asurlu tüccarlar yerel idarecilerin izniyle, Anadolu şehirlerinde *kārum* ve *wabartum* adı verilen önemli ticaret merkezleri kurmuşlardır. Sayıları 30'a yaklaşan bu yerler (Bayram 62-64; Veenhof, *Mesopotamia* 154-155) vasıtasıyla gerçekleştirilen uluslararası ticaretin Anadolu'daki en önemli merkezi Kayseri yakınlarında yer alan eski *Kaniş* şehridir. Günümüzde Fikri Kulakoğlu başkanlığında sürdürülen *Kaniş* kazılarında Eski Asur dönemine ışık tutan son derece önemli pek çok arkeolojik eser gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu eski ören yerinde ele geçen seçkin arkeolojik malzeme içinde şüphesiz en önemli gurubu çivi yazılı belgeler oluşturmaktadır. Bugün sayıları 23.000'e yaklaşmış olan bu kayıtlar (Michel 416, 430), günümüzden yaklaşık 4000 yıl önceki Anadolu ve kısmen de Asur hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayan son derece mühim kaynaklardır.

Ticaretin amacı kâr etmektir. Bu amaca uygun olarak Asur'dan Anadolu'ya ticarî maksatlarla gelen tüccarlar bu faaliyetlerinin sonucu olarak büyük kazançlar elde etmişlerdir. Tüccarlar sadece getirdikleri ticarî ürünleri satmamışlar, bunun yanında sattıkları ürünlerden elde ettikleri parayı faiz karşılığında borç vererek veya Asur'da ticarî ortaklıklar kurarak kârlarını arttırmayı hedeflemişlerdir. Bu türden ticarî girişimlerini güvence altına almak maksadıyla da iktisadî ve hukukî belgeler düzenlemişlerdir. Günümüzdeki ekonomi literatüründe değerli kâğıt olarak ifade edilen belgelerle karşılaştırabileceğimiz bu tür kayıtların korunması veya bir yerden başka bir yere naklinde zarar görmemesi tüccarlar açısından önem arz etmekteydi. Ayrıca, tüccarlar sadece ticarî veya hukukî belgelere sahip değillerdi. Bu türden belgelerin yanında aile içi yazışmalar, evlilik kontratları, gayrimenkul veya köle alım-satımı gibi sosyal hayatlarına dair şahsi kayıtlar da mevcuttu. Kısaca her türlü yazılı belgenin itinalı bir şekilde

muhafazası gerekmektedir. Bugün çelik kasalarda saklanan bu özel ve değerli belgeler, o dönemde nerelerde saklanıyordu ve nasıl taşınıyordu? Bu soruların cevabı *kārum Kaniş*'de, Asurlu tüccarların arşivlerinde ortaya çıkarılan çivi yazılı tabletler ve diğer arkeolojik malzeme içinde gizlidir. Bu çalışmamızda tabletlerden elde edilen bilgileri, arkeolojik buluntularla birlikte ele alarak, Nimet Özgüç, Klass R. Veenhof ve Mogens T. Larsen tarafından temas edilen (Özgüç ve Tunca 4-10; KT V 174-176; Veenhof, *Seal Use* 78-123; Larsen, *Archives* 77-88) bu hususa, yayınlanmış ve henüz yayınlanmamış metinlerdeki bilgilerle yeni katkılarda bulunmaya çalışacağız.

1. Arşiv Odaları

Eski Anadolu'nun en eski yazılı belgelerine ev sahipliği yapan ve *Kaniş*'de Aşağı Şehir olarak adlandırılan *kārum* alanında ortaya çıkarılan konutlar günümüzden yaklaşık 4000 yıl önceki Anadolu sivil mimarisinin en güzel örnekleri olarak karşımızda durmaktadır. M.Ö. ± 1835'te ve 18. yy'ın sonlarına doğru meydana gelen iki büyük felaket sonucunda tahrip olan bu yapılar, Anadolu ve Asurlu tüccarlara ait olup, sadece yaşam alanları olarak hizmet vermemişler, aynı zamanda ofis ve depo olarak da kullanılmışlardır (Özgüç, *Observations* 370). Arkeolojik çalışmalar bu çok yönlü yapıların sahiplerinin konumlarıyla bağlantılı olarak farklı büyüklüklerde ve planlarda olduğunu göstermiştir. Çoğunlukla iki katlı olan bu evlerde, oturma ve yatak odası olarak kullanılan odalar üst katta, ocak ve fırına sahip mutfak ile çivi yazılı belgelerin de muhafaza edildiği odalar (depolar) ise giriş veya bodrum katında yer almaktaydı (Larsen, *Seal Use* 74).

Asurlu veya yerli şahıslara ait bu evlerin çok önemli ve iyi korunan kısımları, Eski Asurca metinlerde *huršum*, *maknaku* ve *maşşartum* olarak ifade edilen, içlerinde kıymetli emtia ile birlikte çivi yazılı belgelerin de muhafaza edildiği, gerektiğinde kapatılıp mühürlenerek korunan arşiv odalarıdır.¹ CAD H: 256'da “kiler, erzak dolabı; ambar” manaları verilen, genellikle “depo odası” olarak tercüme edildiği belirtilen (KT V 38) ve tüccarlar tarafından mühürlenene (TCL 19 51:11) *huršum*'un, “tabletlerle birlikte bazı eşyaların depolandığı bir yer olduğu belirtilmekte, bir kulübe (shed) olabileceği, ayrıca “evsiz, avare” (vagrant) insanların burada yaşayabildikleri ve tahıl depolandığı bilgisi de verilmektedir (Larsen, *Archives* 82). K.R. Veenhof, Tahsin Özgüç'ün 1992 yılı kazılarında ele geçen *Kuliya* arşivine ait (LV-LVI/126-127 plankareler) tabletlerle ilgili

¹ Maknaku için bkz. CAD M I: 138; maşşartum için bkz. CAD M I: 336 c; huršu için bkz. CAD H: 256.

olarak yaptığı: “*Tabletler 4. odaya açılan dolap girintisinde bulundu. Bu küçük bölmenin kolayca ve güvenle kapatılıp kilit altında tutulması mümkündür*” açıklamasına istinaden “dolap girintisi” olarak belirtilen bu kısmın (Çiz. 1) metinlerde *huršum* olarak ifade edilen yer olup olamayacağı düşünülmesi gerektiğini belirterek, arşiv sahibi *Kuliya*’ya yazılmış bir mektuptaki “*Huršum*’u açtık ve senin tablet sandığından bir tablet aldık” ifadesine dikkat çekmektedir (KT V 37-38). Metinlerde geçen bir diğer özel oda *maknaku*’dur. K.R. Veenhof bu kelime için “mühürlenmiş oda” demektedir (*Mesopotamia* 116), CAD M I: 138’de ise “(tüccarlar tarafından saklamak amacıyla kullanılan) mühürlü bir kap veya oda” anlamı verilmektedir. *Maššartu*’nun ise, sadece Eski Asur metinlerinde olmak üzere “strong room” anlamına sahip olduğu belirtilmekte (Veenhof, *Archives* 99), mühürlendiği bilinen bu oda içinde altın, gümüş ve kalayın da muhafaza edildiği anlaşılmaktadır.²

Arkeolojik veriler, yazılı belgelerin yukarıda değindiğimiz odalarda belli bir düzen içinde tutulduklarını ortaya koymaktadır. Bu tür odalarda ele geçen hasır, dokuma izleri ve kömürleşmiş ağaç kalıntıları, çivi yazılı belgelerin torbalara konduklarını veya beze sarıldıklarını, ahşap raflar üzerindeki kutularda, sepetlerde veya taban üzerine yerleştirilmiş farklı büyüklüklerdeki kilden kaplarda, içeriklerine göre tasnif edilip, grup halinde saklandıklarını göstermektedir (Özgüç, *Kültepe* 46). Henüz geçerliliğini yitirmemiş belgelerle birlikte, daha önce gerçekleştirilen işlerin kayıtlarına ait nüshalar da aynı yerde tutulmakta ancak, geçerli belgelerin ahşap raflarda, eski işlere ait ve önemsiz olanların ise taban üzerindeki kil kapların içinde muhafaza edildikleri ifade edilmektedir (Özgüç ve Tunca, *Kültepe* 93; Larsen, *The Archives* 75).

Yukarıda belirttiğimiz unsurları bir arada taşıyan en dikkat çekici yapılar, *kārum Kaniš*’de ortaya çıkarılan Asurlu *Šalim-Aššur* ve *Aššur-rē’i*’nin aileleleri ile yerli tüccar *Peruwa*’ya ait olanlardır. 1994 yılında gün yüzüne çıkarılan *Šalim-Aššur* ailesine ait yapı *Kaniš*’de ele geçen en büyük arşivlerden birine sahiptir. Toplam alanı 115, 5 metrekare olan bu evin ahşap bir merdivenle çıkılan üst katı bulunmakta, farklı büyüklüklerde dokuz odası ise giriş katında yer almaktadır. Bağımsız bir girişe sahip olması nedeniyle 1, 2 ve 3 nolu odaların dükkân olarak kullanıldığı düşünülmektedir. 5 ve 6 nolu odalar *Šalim-Aššur* ailesine ait 1100 civarında yazılı belgenin ele geçtiği arşiv odalarıdır. 8 nolu oda mutfak, 4, 7 ve 9 nolu odalar ise evin geriye kalan yaşam alanlarıdır. (Res. 1, çiz. 2) Bu evde ele geçen tabletlerin bir kısmı 5 ve 6 nolu odaların her birinin orta kısımlarında karışık halde ortaya çıkarılmıştır. Bunun sebebi tabletlerin duvara monte edilmiş ahşap raflara ve

² CCT 3 30: 18; CCT 3 36: 29; BIN 6 14:26; TCL 21 270: 19.

hasır sepetlere yerleştirilmiş olmaları, ahşap ve hasır malzemenin yanması sebebiyle de yazılı belgelerin odaların tabanlarına dağılmış olmasıdır. Belgelerin bir bölümü ise duvarlar boyunca yerleştirilmiş iki çömlek içinde ele geçmiştir (Özgüç, *Observations* 370; Larsen, *The Archives* 75) (Res. 2).

En az *Šalim-Aššur*'un ailesine ait ev kadar önemli bir diğer yapı da, bir kısmı 1987, tamamı ise 1988 yılında S-T/12-13 plankarede yapılan kazılarda ortaya çıkarılan *Aššur-rē'i*'nin ailesine ait evdir. Kültepe'deki en önemli arşivlerden birine sahip olan bu evde tablet, zarf ve bulla'dan oluşan yaklaşık 900 çivi yazılı belge ortaya çıkartılmıştır. Yazılı belgelerin bulunuş şekilleri *Šalim-Aššur*'a ait evde bulunanlarla büyük benzerlik göstermektedir. Belgelerin çoğunun taban üzerinde dağınık bir vaziyette ele geçtiği, kalanının ise arşiv odasında bir çömlek ve iki çanak içinde ortaya çıkarıldığı belirtilmektedir (Özgüç ve Tunca, *Kültepe* 86) (Res. 3, 4, 5, 6)

Yerli *Peruwa*'ya ait ev, *Kaniş*'de ortaya çıkarılan Anadolu'lara ait yapıların Asurlu tüccarların konutlarından farklı olmadığını, hatta bazı durumlarda çok daha büyük ve işlevsel olduğunu ortaya koymaktadır. *Peruwa*'nın evi bodrum, zemin ve üst kat'tan oluşmaktadır. Yapı farklı ebatlarda on dört odaya sahip olup, yaşamsal ve işsel alanların birlikte olduğu toplam 224 m²'lik bir alan üzerine inşa edilmiştir. Evin arşivi 4.50 x 4.80 m. boyutunda olup, zemindeki odanın içinden taşınabilir ahşap bir merdiven vasıtasıyla ulaşılabilen ve tabanı zeminden 2 m. aşağıda bulunan bodrum kısmında yer almaktadır. (Çiz. 3, 4) Bu odada ele geçen 43 yazılı belgenin bir kısmının odanın kuzeybatı köşesindeki bir seleye, bazı zarfların ve seramik malzemenin ise hasır döşeli alçak bir sekinin üzerine konduğu belirtilmektedir (Özgüç ve Tunca, *Kültepe* 5; Özgüç, *Kültepe* 1-2).

2. Tablet Kapları

2.1 Arkeolojik Veriler

Kaniş'de gün ışığına çıkarılan belgelerin depo veya arşiv odası olarak kullanılan alanların dışında (Res. 7) mutfak, ocak ve fırınların yanı (Res. 8) ile sokakta da bulunduğu bilinmektedir (Özgüç, *Kültepe* 47). Arkeolojik veriler bu türden mekânların dışında belgelerin kilden yapılmış dört farklı kap içinde de ele geçtiğini ortaya koymaktadır. Bu kaplardan ilki orta boy kil çömlerlerdir. Bu husustaki ilk örnek 1949 yılı kazılarında O-P/19 plankarede bulunmuştur. Çok zarar gördüğü belirtilen bu kap 38 x 29 cm. ebatında olup, içinde iki açılmamış zarfın bulunduğu, diğer tablet ve zarfların ise oda tabanına dağılmış olduğu ifade edilmektedir. (Çiz. 5) Diğer örnek 1988 yılına aittir. S-T/12-13 plankarede, *Aššur-rē'i* ve ailesine ait evin arşivinde ortaya çıkarılan bu çömlek 37,5 x 30,6 cm. ebatında olup, ağzının bir çanakla kapatıldığı ve içinde 122 tablet ile bir bulla'nın ele geçtiği belirtilmektedir (Özgüç ve Tunca, *Kültepe* 6) (Çiz. 6).

İkinci kap türü çanaklardır. Örneklerine 1988 yılı kazılarında tesadüf ettiğimiz bu kaplar yukarıda ele aldığımız ve S-T/12-13 plankarede ele geçen orta boy çömlekle birlikte açığa çıkarılmıştır. Omuzu üstünde eşit aralıklarla bağlanmış üç yatık kulbu bulunan bu kap içinde 54 tablet ve bir bulla'nın (Res. 9, çiz. 7), iki kulbu olan diğer çanakta ise 22 adet tabletin ele geçtiği belirtilmektedir (Özgüç ve Tunca, *Kültepe 7*) (Res. 10, çiz. 8).

İçinde belge olan diğer kap türü bir meyveliktir. N. Özgüç, Kaniş kārumu'nun II. katında, LVIV/130 plankarede *Šalim-Aššur*'un ailesine ait evin 2 no.lu arşivinde ele geçtiğini ifade etmekte fakat bu kap içinde kaç adet tablet olduğunu belirtmemektedir (Özgüç ve Tunca, *Kültepe 7-8*)³ (Çiz. 9).

Dördüncü ve son kap türü ise Gaga Ağızlı iri bir testidir. Kārum LII/125 plankaredeki evin I No.lu arşivinde taban üzerinde tablet ve zarfların yanında yan yatırılmış olarak bulunduğu ifade edilmekte, ancak içindeki tablet sayısı hakkında herhangi bir bilgi verilmemektedir. (Çiz. 10) N. Özgüç, bu tür kapların ağız kısmının kil tıkaçlarla kapatılıp tabletlerin güvenli bir şekilde taşınmasında kullanılabileceğini ifade etmektedir (Özgüç ve Tunca, *Kültepe 9*).

2.2. Filolojik Veriler

Eski Asurca metinlerde tabletlerin saklandıkları ya da sevk edilirken içine kondukları bazı kap veya mahfaza adlardan sıklıkla bahsedilmektedir. Bu kaplara aşağıda sırasıyla temas edeceğiz.

2.2.1. *Tamalakkum*

Kültepe metinlerinde ismi en çok geçen tablet kabı *tamalakkum*'dur. Başka devir metinlerinde görülmeyen bu kelimeye CAD T, 109'da "(kil) kutu", CDA 396'da "(tabletler ve tekstil için) mühürlü bir kap, yük sandığı", KT V: 180'de ise "tablet kutusu" karşılıkları verilmiştir. Metinlerde bu kabın formu veya yapım malzemesi hakkında bir bilgi yoktur. Ancak K. R. Veenhof, arşiv odalarında tabletlerin dikdörtgen yığınlar şeklinde istiflenmiş olarak ele geçmesine ve bu odalardaki karbonlaşmış ahşap kalıntısına istinaden, *tamalakkum*'ların ahşaptan yapılmış kutu veya kasa olabileceğini ifade etmektedir (KT V 174). N. Özgüç ise, Kültepe'de ele geçen ve içinde yazılı belge olan kil kaplar arasında *tamalakkum*'a en çok uyan kap şeklinin orta boy kil çömlekler olduğunu belirterek, bu kil kapların

³ T. Özgüç, Observations 370'de Šalim-Aššur'a ait tabletlerin 5 ve 6 nolu odada, pişmemiş tabletlerin ise 8 nolu odada ocağın yanında ele geçtiklerini bilgisini vermektedir. Özgüç, tabletlerin torbalarda, hasır örtülere sarılarak paketlenmiş durumda ve odaların ortasında yığınlar halinde bulduklarını, bir grup tabletin ise, çömleklere yerleştirilmiş olduğunu belirtmektedir.

doldurulmasının, kapatılıp mühürlenmesinin ve bunlarla belgelerin zarar görmeden taşınmasının daha pratik olduğunu ifade etmekte, Kültepe'de 1949 ve 1988 kazılarında ele geçen iki orta boy çömleğin metinlerde bahsi geçen *tamalakkum* ile aynı olduğunu ileri sürmektedir (Özgüç ve Tunca, *Kültepe* 5; Özgüç, *Kültepe* 6) (Çiz. 5, 6).

Filolojik bilgiler, *tamalakkum* için yapılan “ahşaptan kutu” yorumunu destekler görünmektedir. K. R. Veenhof tarafından yayınlanan *Kuliya* arşivindeki tablet listelerine dair metinler (Kt 92/k 213; 215; 226; 230; 232; 240) *tamalakkum*'ların içinde bulunan bazı belgeler hakkında bilgiler vermektedir. Bu kayıtlarda içlerinde farklı sayılarda tablet bulunan *Kuliya*'ya ait dört *tamalakkum*'dan bahsedilmektedir. Ancak, K. R. Veenhof'un aktardığına göre, belgeler arşiv odasına açılan girintide, dolaptan dışarıya dökülmüş vaziyette veya yerde in situ halde ele geçmiştir (KT V 37). Öyle anlaşılıyor ki, bu arşive ait tabletlerin hiçbiri kilden bir kap içinde bulunmamıştır. Eğer *Kuliya*'nın evi terk edilirken (yazılı belgeler dışında evin boş olduğu belirtilmektedir) içi tablet dolu *tamalakkum*'ların başka yere götürülmediyse, ahşaptan yapılmaları sebebiyle yangından zarar görmüş olmaları muhtemeldir.

1988 yılı kazılarında ortaya çıkarılan *Aššur-rē'i*'ye ait arşiv yine bu hususa ışık tutabilecek önemli bilgiler içermektedir. Biz biliyoruz ki, 1988 yılında ele geçen tabletlerin bir kısmı N. Özgüç'ün *tamalakkum* olarak değerlendirdiği bir çömlek ile iki çanak içinde ele geçmiştir. Bu arşive ait Kt 88/k 547 nolu metin bir tablet listesi olup, belgede “Toplam 23 belge bu *tamalakkum*'da bulunuyor” ifadesi yer almaktadır.⁴ Tablette belirtilen belgeler borç mukavelelerinin nüshaları olup, bunların arşivde tespit edilebilenleri Kt 88/k 148, 153, 155 ve 251 nolu envanter numaralarına sahiptirler. Kil kaplarda ele geçen belgeler ise Kt 88/k 592 ile 737 numaralar arasındadırlar.⁵ Kısaca, Kt 88/k 547 nolu metinde belirtilen ve bir *tamalakkum*'un içinde olması gereken belgelerin hiçbiri kil kaplarda ele geçmemiş, aksine arşiv odasının tabanında dağınık bir şekilde bulunmuştur (Özgüç ve Tunca, *Kültepe* 5; Özgüç, *Kültepe* 86). Eğer *tamalakkum* kilden bir kap olsaydı, Kt 88/k 547 nolu metinde bahse mevzu olan belgelerin, tıpkı diğer metinler gibi (Kt 88/k 592-737) bu tür bir kil kap içinde ele geçmesi beklenirdi. Ancak ortaya çıkan durum aksi yöndedir ve bu durum *tamalakkum*'ların kil kaplar olduğu fikrini destekler görünmemektedir. Bu

⁴ Kt 88/k 547: ³² ŠUNIGIN 23 tu-pu ³³ [i]-na ta-ma-lá-ke-en₆ ³⁴ a-ni-im i-ba-ši-ú. Bu metnin tamamı KT VII-a'da yayınlanacaktır.

⁵ Kt 88/k 592-715 numaralar arasında 122 tablet çömlek içinde, birinci çanakta Kt 88/k 739 numaradan başlayarak 54, ikinci çanakta ise Kt 88/k 716-737 arasında 22 belge ele geçmiştir. Bkz. Özgüç ve Öhnan, *Kültepe* 7.

bilgilere göre, 1950 yılında Kültepe’de O-P/20, 1951 yılında ise Y-Z/28 plankarelerde ele geçen tabletlerin içine konduğu ve “ağaç sandık” (Özgüç, *Kültepe’de* 102-103) ile “sepet” olarak düşünülen (Özgüç, *1951 Yılında* 295) (Res. 11) tablet kapları Eski Asurca metinlerde *tamalakku* olarak belirtilen ahşap tablet kapları olmalıydılar.

Tüccarlardan başka *Kaniš kārūmu* tarafından da tabletlerin muhafazasında kullanılan⁶ *tamalakkum*’un *šiliānum*’a⁷, *huršīānum*’un da *tamalakkum*’un içine konulabildiği⁸ bilinmektedir. Belgelerdeki, “*Bir çift tamalakkum maşşartum’da mevcuttur*”⁹, “*senin belgelerin babanın firmasındaki tamalakkum’da mühürlü maknaku-odasında duruyorlar*”¹⁰, “*hurşum’u açtık ve senin tamalakkum’unda bulunan onun mühürlü belgesini biz çıkardık*”¹¹ ve “*2 tamalakkum ... Ennamanum’un evinde hurşum’da mührümüzle mühürlenmiş (olarak) mevcuttur*”¹² ifadeler, bu tablet kabinin ev veya firma olarak kullanılan şahsî mülklerdeki özel bölümlerde mühürlenerek muhafaza edildiğini göstermektedir. Bununla birlikte, “*Uşur-şa-İstar’ın evine biz girdik ve İşar-kid-Aşşur’un oğlu Puzur-Aşşur’un tamalakkum tablet-kabından 5’ini*”, “*Ennum Aşşur’un mühriyle mühürlü 6 tamalakkum tablet-kabını*”, “*Tamkārūm’a ait 7 tamalakkum içinden o bize 5’ini verdi.*”, “*8 tablet tamalakkum’u*”, “*12 tablet tamalakkum’u*” ve “*13 tablet tamalakkum’u*” gibi ifadelerden ihtiyaca göre bu kaplardan arşivlerde birden fazla bulundurulduğu¹³, içlerine ise “6”, “9”, “10”, “13”, “23”, “26/27” veya “30” tabletin konduğu metinlerden tespit edilebilmektedir.¹⁴

⁶ BIN IV 103: ⁵ ta-ma-lá-ki ku-nu-ke-e ⁶ ša kà-ri-im Kà-ni-iš ⁷ ša-he-er GAL ip-qí-du ⁸ um-ma li-mu-ú-ma ⁹ i-na li-bi₄ ta-ma-lá-ki ¹⁰ 4 na-áš-pé-ra-tum ¹¹ ša kà-ru-um Kà-ni-iš ša-ha-er GAL ú-lá-pí-tù ...

⁷ BIN IV, 90: ¹⁴ a-ša-lá-ši-šu ¹⁵ ta-ma-lá-ku ša ūp-pé ¹⁶ i-na ši-li-a-ni kà-an-ku ¹⁷ ku-nu-ki-a ...

⁸ KT V: 175.

⁹ BIN IV, 14: ²⁵ ta-ma-lá-ke-en₆ ša i-na ²⁶ ma-aş-ar-tim ²⁷ i-ba-ši-ú-ni ...

¹⁰ Kt 88/k 455: ¹⁴ ūp-pí-kà ta-ma-lá-ku É a-bi-kà-ma ¹⁵ i-na ma-ak-ni-ki-im ¹⁶ i-ba-ši-ú ...

¹¹ Kt 92/k 231: ¹³ hu-ur-şam ¹⁴ i-na ta-ma-lá-ki/kà ¹⁵ ūp-pá-am ša ku-nu-ki-šu nu-şé-li/ma .. (KT V: 23).

¹² Kt n/k 647: ³ 2 ta-ma-lá-ku ¹³ É E-na-ma-nim ¹⁴ i-hu-ur-ši ¹⁵ ku-nu-ki-ni ¹⁶ i-ba-ši.

¹³ Kt n/k 1599: ⁵ a-na É Ū-şur-şa-İstar ⁶ ú-şé-ri-ib-ni-a-tí-ma ⁷ a-na 5-şu ta-ma-lá-ki ⁸ ūp-pé-e ša Puzur₄-A-şur ⁹ DUMU I-şar-ki-id-A-şur ; Kt 94/k 1192: ⁵ 6 ta-ma-lá-ku ⁶ ša ūp-pé ku-nu-ku ⁷ ša En-nam-A-şur (KT VI-a 445); TPAK I, 70: ³¹ i-na 7 ta-ma-lá-ki-ši-na ⁴¹ ša ūp-pí ša DAM.QAR ... ; BIN VI, 147: ² 8 ta-ma-lá-ki ša ūp-pé-[e] ... ; BIN VI, 147: ² 8 ta-ma-lá-ki ša ūp-pé-[e] ... ; CCT VI, 30a: ¹ 12 ta-ma-lá-ku ša ūp-pé-e ... ; BIN VI, 218: ⁵ 13 ta-ma-lá-ku ša ūp-pé-e ...

¹⁴ Kt 92/k 232: ²² ... ŠU.NIGIN 9 ūp-pu-ú ²³ i-na ta-ma-lá-ki-a ²⁴ kà-bu-tim ša-ah-ri-im ²⁵ ša-ak-nu (KT V: 66); Kt 92/k 230: ²⁴ ŠU.NIGIN 9 ūp-pu-ú ²⁵ i-na ta-ma-lá-ki-im ²⁵ ša i-şa-sú-ú (KT V: 65); BIN IV 103: ²⁹ ŠU.NIGIN 10 ūp-pé-e ³⁰ ku-nu-ke-e ša ša-he-er GAL ³¹ i-na ta-ma-lá-ki ik-nu-ku-ni; Kt 91/k 147: ²⁹ ŠU.NIGIN 13 ūp-pu-ú ³⁰ i-na-ta-ma-lá-ki-im; Kt 88/k 547: ³¹ ŠU.NIGIN 23 ūp-pu ³² a-na ta-ma-lá-ki-in ³³ a-ni-im i-ba-ši-ú; 2 tamalakkum-kabı

Tamalakkum tabletlerle ilgili olarak metinlerde “*tamalakkum ša tuppī*” ve “*tamalakkum tuppē*” yazılışlarıyla iki farklı şekilde kaydedilmektedir. Bu ifadelerden “*tamalakkum ša tuppī*” muhtemelen sadece tabletlerin muhafazası için özel olarak yapılmış *tamalakkum*-kabını, “*tamalakkum tuppē*” ise, içine tabletlerin dışında başka eşyaların da bulunduğu kabı işaret etmektedir.

Belgelerden *tamalakkum*'un büyük ve küçük olmak üzere farklı boyutlarının olduğu anlaşılmakta, ayrıca metinlerde bu kabın ağır olanlarından da bahsedilmektedir. Büyük *tamalakkum*'un ebatları hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. “*Benim mühürümle mühürlü 2 tamalakkum Nuḫṣatum'un evi(nde) duruyor. Büyük tamalakkum'u açın ve Amur-İstar'ın oğlu İli-bāni'nin 2 mina gümüş borcuna dair belgeyi Su'en-rē'um'a verin*”¹⁵ ve “*Şehre geleceğim zaman, yola çıkışımda, sana Amur-ilī'nin önünde bıraktığım, yol için (gerekli) büyük tamalakkum tablet-kabını benim mühürüme ilaveten, siz de mühürleyiniz ve adamım Abūqar'a teslim ediniz ve o benim adresime, Şamuha'ya getirsin*” ifadelerinden, bu kabın mühürlendiği, ayrıca tabletlerin bir yerden bir yere nakillerinde, özellikle de uzun yolculuklarda tüccarlar tarafından tercih edildiği anlaşılmaktadır.¹⁶ Ayrıca “*Büyük tamalakkum'un içindeki zarflı tabletlerin üçünün kaydı temizlenmiş (olup) onların kopyalarını çıkarttım*”¹⁷ ve “*Büyük tamalakkum'ların içindeki zarflı tablet(ler)in kopyası (olup) üçü temizlenmiş olan bu otuz tahsistü-belgesinin, onların ikisinin kopyalarını çıkarttım*”¹⁸ ifadeleri de bu kapla ilgili diğer kayıtlar olarak karşımızda durmaktadırlar.

Küçük olan *tamalakkum*'dan ise Eski Asurca metinlerde iki yerde bahsedilmektedir. Bu hususla ilgili ilk metin çeşitli malların teslimatı ile ilgili olup, tablette “*Benim mühürümle mühürlü küçük tamalakkum'u Anah-ilī'ye teslim ettim*” denilmektedir.¹⁹ Farklı şahıslara ait belgelerin

içindeki 23 tableten bahsedilmektedir. Bkz. CTMMA I, 84a: 9-48; Kt 92/k 213: ³⁹ 26¹(27) tūp-pu i-na ⁴⁰ ta-ma-lá-ki-im GAL ša-ak-nu (KT V: 62); Kt 88/374: ¹ 30 ta-ah-si-sa-tim ² a-ni-a-tim ³ me-eh-ra-at ⁴ tūp-pi-im ⁵ ha-ru-mu-tim ⁶ ša li-bi⁴ ⁷ ta-ma-lá-ki ⁸ ra-bi-ú-tim ...

¹⁵ AKT III, 104: ¹⁵ 2 ta-ma-lá-k[u ku]-nu-ku-a ¹⁶ É Nu-ùh-ša-tim ¹⁷ i-ba-ší-ú / ta-ma-lá-kam ¹⁸ ra-bi-am / pí-té-a-ma ¹⁹ tūp-pá-am ša 2 ma-na KÜ.BABBAR ²⁰ ša hu-bu-ul II₅-ba-ni ²¹ DUMU A-mur-İstar a-na ²² Sú-re-i dí-na.

¹⁶ AKT III 77: ⁵ ... i-nu-mi a-na a-lim^{ki} ⁶ a-ta-al-ku i-na ba-áb ⁷ ha-ra-ni-a ta-ma-lá-ki ⁸ ša tūp-pi ra-bi₄-ú-tim ⁹ ša ha-ra-nim ¹⁰ IGI A-mur-DINGIR ša e-zi-ba-ki-ni ¹¹ a-šé-er ku-nu-ki-a ¹² ú a-tú-nu ¹³ ku-un-ká-ma ¹⁴ a-na A-bu-qar ¹⁵ šú-ha-ri-a ¹⁶ pi-iq-da-ma ¹⁷ a-šé-ri-a ¹⁸ a -na Ša-mu-ha ¹⁹ lu-ub-lam...

¹⁷ Kt 88/k 345: ¹³ tūp-pi-e-ma ¹⁴ ha-ru-mu-tim ša li-bi ¹⁵ ta-ma-la-ki-im / GAL ¹⁶ ša a-na 3 šé-šu ¹⁷ me-zu-ni me-eh-ri-šu-nu ¹⁸ uš-ba-al-ki-it ...

¹⁸ Kt 88/k 374: ¹ 30 ta-ah-si-sa-tim ² a-ni-a-tim ³ me-eh-ra-at ⁴ tūp-pi-im ⁵ ha-ru-mu-tim ⁶ me-zu-ni ší-ni-šu ⁷ ša li-bi⁴ ⁸ ta-ma-lá-ki ⁹ ra-bi-ú-tim ¹⁰ ša a-na 3 ší-šu ¹¹ uš-ba-al ¹² ki-sú-nu.

¹⁹ I 488: ⁹ ta-ma-lá-ku ¹⁰ ša sà-he-er-ti-a ku-nu-ki-a ¹¹ 3 ANŞE.HI.A ša-lá-mu ¹² mi-ma a-nim ¹³ ku-nu-ki-a a-na ¹⁴ A-na-ah-i-lí ¹⁵ áp-qí-id ...

listelendiği diğer metinde ise, toplam 6 tabletin ağır olan küçük *tamalakkum'a* konduğu bilgisi verilmektedir.²⁰ Henüz yayınlanmamış bir başka metinde ise, “Ağır olan *tamalakkum'u* Aşşur-lamassi'ye bırakmışım, aç” ifadesi karşımıza çıkmaktadır.²¹

Belgeler *tamalakkum'un* sadece tabletleri taşıma veya muhafaza etmek için kullanılmadığını göstermektedir: “10 (parça) kumaştan 4 (parça) kutanu-kumaşı, 2 (parça) yumuşak-kumaş, ayrıca 3 elbise, 13 (parça) yeşil-kumaş, 9 (parça) Amur-ilī'nin kumaşı, 1 (parça) kutanu-kumaşı *tamalakkum'dadır*”²², “Size teslim ettiğim ikinci *tamalakkum'daki* mühürlerimi çözün ve 3 Talhat cinsi kemeri mühürleyin ve Dan-Aşşur'a verin ve buraya taşıyın”²³ ve “Deriden kemer hissem olarak *tamalakkum'a* konmuştur”²⁴ ifadelerinden *tamalakkum'un* tekstil ürünlerinin sevkiyatında da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tekstilin yanında, “*Tamalakkum'u* Aşşur-rabi'ye çıkarttırdım ve *tamalakkum'u* biz açtık. (İçinde) herhangi bir gümüş mevcut değildir”²⁵, “Babamızın mühürüyle mühürlü *tamalakkum'da* mevcut olan gümüş ve altın ...”²⁶, “12 *tamalakkum* tablet-kabı içinden altın içeren 1 *tamalakkum*, gümüş içeren 1 torba, bakır içeren 2 yarım paket”²⁷ gibi ifadeler, değerli madenlerin de bu kap içinde muhafaza edildiğini göstermektedir. Ayrıca, “7 çift *talānu tamalakkum'da* mevcuttur”²⁸, “Benim *tamalakkum'larımı* aç ve *Šumi-Ištar'a* ait kolye, şakurutum, nanadutam, kadeh ve *Šumi-Ištar'a* ait haştu'yu mühürle ve Nanali'ye teslim et buraya taşıyın”²⁹, “*Tamalakkum* açıldı ve tarak, 5 parfüm şişesi, 2 değirmen taşı, 1 palto ve hatlanu, 3 büyük boy parfüm şişesi (ve) Buzazu'nun

²⁰ KT V, 232: ²² ... ŠU.NIGIN 9 tu-pu-ú ²³ i-na ta-ma-lá-ki-a ²⁴ kâ-bu-tim şa-ah-ri-im ²⁵ şa-ak-nu.

²¹ Kt n/k 633: ²⁰ ta-ma-lá-kam kâ-ba-tü ²¹ a-na Ištar-la-ma-si ²² e-zi-ib pu-ut-ra-ma ...

²² RA 58, 63: ¹ 10 TUG şa 4 ku-ta-nu ² 2 TUG şa ra-pá-dim ³ a-ha-ma ⁴ 3 lu-bu-šu ⁵ 13 TUG bar-qú-t[u]m ⁶ 9 TUG şa Amur-DINGIR ⁷ 1 ku-ta-nu ⁸ i-ta-ma-lá-ki-im.

²³ Kt k/k 46: ... ⁵ i-na ⁶ şa-ni-ú-tim ⁷ ta-ma-lá-ki şa ap-qí-da-ki-ni ⁸ ku-nu-ki-a pu-ut-ra-ma ⁹ 3 iš-ra-tim ¹⁰ ta-al-ha-dí-a-tim ¹¹ ku-nu-kâ-ma a-na ¹² Dan-A-şur dí-na-ma ¹³ lu-ub-lam

²⁴ Kt 75/k 87: ²¹ mu-sà-ru-um i-na ta-ma-la-ki ²² şa qá-tí-a şa-ki-in ...; musurrum CAD M II: 110'da “kemer, kuşak” olarak tercüme edilirken, Albayrak, Kültepe'den 3'de bu kelimeye “deriden kemer” manası vermektedir.

²⁵ POAT 37: ⁹ ... / ta-ma-lá-ki ¹⁰ A-şur-GAL ú-şé-şí-a-ma ¹¹ ta-ma-lá-ki ¹² ni-ip-şur₄-ma ¹³ mi-ma KÙ.BABBAR lá i-ba-şí ...

²⁶ Kt m/k: ⁶ ... KÙ.BABBAR ú KÙ.[GI] ⁷ şa i-na ta-ma-lá-ki / k[u-nu-ki/] şa a-[bi₄-ni] ⁸ ib-şí-ú

²⁷ CCT VI, 30a: ¹ 12 ta-ma-lá-ku şa tu-pé-e ² ŠÀ.BA 1 ta-ma-lá-ku-um ³ şa KÙ.GI ⁴ 1 na-ru-qú-um şa KÙ.BABBAR ⁵ 2 mu-ta-tum şa URUDU ...

²⁸ Kt 92/k 490: ⁴ a-na 7 ta-lá-na-an ⁵ i-na ta-ma-lá-ki-im ⁶ i-ba-şí-e ...; talānu için CAD T: 45'de “bir tür ayakkabı” manası verilmektedir.

²⁹ Kt c/k 1538: ⁴ ta-ma-lá-ki-a ⁵ pí-tí-ma tū-dí-tám ⁶ şa-ki-ru-a-tim ⁷ na-na-du-tám ⁸ kâ-sá-am ⁹ şa a-na Šu-mi-Ištar ¹⁰ ú ha-tá-am ¹¹ şa a-na Šu-mi-Ištar ¹² ku-un-ki-ma ¹³ a-na Na-na-li ¹⁴ pí-iq-dí-ma ¹⁵ lu-ub-lá-am.

mührüyle mühürlü 1 belge Musa iledir”³⁰ ifadelerinden değişik ebat ve ağırlıktaki eşyaların taşınmasında da bu kabın tercih edildiği anlaşılmaktadır.

2.2.2. Şiliānu

Sadece Eski Asur dönemi metinlerinde görülen *şiliānu* için CAD Ş: 187’de “kavanoz, konteyner, yük sandığı” anlamları verilmektedir. Bir Kültepe metninde kayıtlı “*Tamalakkum tablet-kabı mührümle mühürlenmiş olarak şiliānu’dadır*”³¹ ifadesinden *tamalakkum*’dan daha büyük olduğu anlaşılan bu kap için K. R. Veenhof, neye benzediğinin bilinmediğini belirtmekte ve bazı durumlarda deri ile de kaplı olabildiği bilgisini vermekte, ayrıca bu kabın boşunun da değerli olduğunu ifade ederek, saz’dan yapıldığını düşündüğü bir iple irtibatına da (*şilliān ša ašlātim*) temas etmektedir.³² Kt n/k 1460 nolu metin K. R. Veenhof’un temas ettiği bu hususu doğrular bilgiler vermektedir. *Amur-ilī* isimli bir şahsın, *Uşur-ša-İstar* ve *Şu-İstar*’a yazmış olduğu bu mektupta “*Tahsistum-belgelerinin konduğu şiliānu’nun iplerinin kontrol edilerek kendisine çıkartılması (gönderilmesi)*” istenmektedir.³³ Öyle anlaşılıyor ki, *şiliānu* kapatıldıktan sonra iplerle bağlanıyor ve bu şekilde içinde bulunan eşyanın daha güvenli bir şekilde taşınması sağlanıyordu.

Metinlerdeki, “*Şiliānum’u açın ve Nanip-LUGAL’in oğlu Gani’nin ½ mina gümüş ve onun faizine ait belgeyi çıkartın*”³⁴, “*Benim şiliānum tablet-kabımı aç ve Ah-şalim’in oğlu Aşşur-nada’nın 1 mina gümüş borcuna ait zarflı belgeyi ona ver*”³⁵, “*Belge şiliānum’da mevcuttur. Benim onlara olan 5 mina gümüş borcum hakkında belge şiliānum içinde mevcuttur*”³⁶ ve “*Mührümle mühürlü hurşum’u (depoyu) aç. İkupia’nın zarflarının kopyaları yoksa, (onlar) Hatatum’un şiliānum’larında mevcuttur*”³⁷ ifadelerinden *tamalakkum* gibi bu kabın da tabletlerin muhafazasında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, “*Senin kardeşlerinin ve annenin mührüyle mühürlü*

³⁰ TC III 193: ¹ i-na pá-tí-a-tim ² ta-ma-lá-ki ³ ú mu-uš-ťá-tum ⁴ 5 ši-ká-tim ⁵ 2 sú-e-en? ⁶ 1 na-ah-lá-áp-tum ⁷ ú ha-at-lu-nu ⁸ 3 ši-ká-tum ⁹ ra-bi₄-a-tum ¹⁰ 1 ıp-pu-um ¹¹ ša ku-nu-uk ¹² Bu-za-zu ¹³ iš-tí Mu-sá.

³¹ BIN IV, 90: ¹⁵ ta-ma-lá-ku ša ıp-pè ¹⁶ i-na ši-li-a-ni ká-an-ku ¹⁷ ku-nu-ki-a ...

³² KT V: 175.

³³ Kt n/k 1460: ²⁴ ši-il₅-a-ni ša a-šar ²⁵ ta-a-h-sí-sà-tim ša-ak-na-ni ²⁶ ša áš-lá-tim bé-ra-ma ²⁷ ta-ah-sí-is-tám šé-li-a ... (Çeçen, Ankara 105).

³⁴ TC I, 33: ⁵ ... ši-li-a-ni ⁶ pi-té-a-ma ıp-pá-am ⁷ ša ½ ma-na KÙ.BABBAR ⁸ ú ši-ba-tí-šu ⁹ ša hu-bu-ul ¹⁰ Ga-ni DUMU Na-ni-ip =LUGAL ¹¹ šé-li-a-ma ...

³⁵ KUG 30: ⁴ ši-li-a-ni ša ıp-pè ⁵ pi-té-a-ma ıp-pá-am ⁶ ha-ar-ma-am ša hu-bu-ul ⁷ A-şur-na-da DUMU Ah-şá-lim ⁸ ša 1 ma-na KÙ.BABBAR dí-na-şu-um ...

³⁶ BIN VI, 80: ⁴ ... ıp-pu-um / i-na ⁵ [ši]-li-a-nim-ma / i-ba-ší ⁶ [ša] 5 ma-na KÙ.BABBAR / a-na-ku ha-bu-la-ak-şu-ni ⁷ [i-na] li-bi ši-li-a-nim-ma ⁸ [i]-ba-ší ...

³⁷ Kt n/k 739: ⁵ hu-ur-şá-am ku-nu-ki-e-a ⁶ pi-ta-a-ma ⁷ ši-li-a-nu ⁸ ša Ha-ta-tum ⁹ ú-lá ha-ar-mu-ú ¹⁰ me-eh-ru-ú ¹¹ ša I-ku-pi-a i-na ¹² qí-ir-bi₄-im i-ba-ší-ú ...

2 *šiliānum* tablet-kabı mevcuttur³⁸, “Mührümle mühürlü *šiliānum*”³⁹, “*Šiliānum*’u mühürle”⁴⁰, “Tüccarın ½ mina gümüşüne dair zarflı tableti mührümle benim *šiliānum*’umdadır” ve “Orada benim mührümle mühürlü *šiliānum*’u Šamaš-ublam ve Kuzi’ye ver”⁴¹ gibi kayıtlarından, bu kabın da tıpkı *tamalakkum* gibi mühürlendiği tespit edilmektedir. Bunun yanında, “*İlānum*’un oğlu Enna-Su’en’in ve Kīki’nin oğlu Aššur-tāb’ın, benim şahitlerim olduğuna dair bir tableti tanrı kapısında zarfladım. Tanrı kapısında tabletlerin içinde bulunduğu *šiliānum*’a bakın ve Aššur-tāb’ın ve Enna-Su’en’in mührüyle mühürlü tableti çıkarın”⁴² ifadesi resmi kurumların da belgelerin saklanması da bu kabı tercih ettiklerini ortaya koymaktadır.

Metinlerdeki bilgilere göre tabletlerin taşınması ve muhafazasının yanında gümüş ve altın gibi değerli malların sevkiyatında da kullanılan bu kabın tıpkı *tamalakkum* gibi büyük ve küçük olmak üzere farklı boyutları bulunmaktadır. Sadece iki metinde *šiliānum*’un büyük formundan bahsedilmektedir. Henüz yayınlanmamış bu iki metinden ilkinde, “*Depodaki büyük šiliānum* içindeki 30 adet senin zarflanmış tabletlerinin kopyası zarflıdır”⁴³ denilmektedir. Diğer metinde ise, “*Bana söylediğin büyük šiliānu*’ları bırakmadın”⁴⁴ kaydı mevcuttur. Küçük *šiliānum* ile alakalı elimizde bir belge olup, metnin tamamı henüz yayınlanmamıştır. *Šiliānu*’nun bu küçük formu Kt f/k 11 nolu bu metinde “benim zarflı tabletlerimi içeren 3 küçük *šiliānu*” ifadesi içerisinde görülmektedir. Ayrıca, aynı metindeki “3 *šiliānu*, içlerinden deri ile kaplı olan birine Ş.A.’nın tabletleri konmuştur” ifadesine istinaden, bu kabın deri ile de kaplı olabildiği anlaşılmaktadır.⁴⁵

2.2.3. Huršīānum

Eski Asur dönemi dışında başka devir metinlerinde görülmeyen bu kelimenin *harāšum* “bağlamak” kökünden türediği ve CAD H: 255’de

³⁸ Kt 91/k 425: ²³ 2 ší-il₅-a-nu / ša tūp-pè-e ²⁴ ku-nu-ku ša a-he-ki ù um-mi-[ki] ²⁵ i-ba-ší-ú ...

³⁹ TMH I, 16f: ⁵ ší-li-a-nu ku-nu-ku-a ...

⁴⁰ TC I, 33: ¹³ ší-li-a-ni ¹⁴ ku-un-kā-ma ...

⁴¹ BIN IV, 55: ⁵ tūp-pá-am ha-ar-ma-am ⁶ ša ½ ma-na KÙ.BABBAR ⁷ ša DAM.QAR ša i-na ⁸ ší-li-a-ni ku-nu-ki-a ... ¹³ ... a-ma-kam ¹⁴ ší-li-a-ni ¹⁵ ku-nu-ki-a a-na ¹⁶ dUTU-ub-lam ú Ku-zi ¹⁷ dí-na-ma ...

⁴² AKT III, 84: ⁴ tūp-pá-am ša ší-bi₄-a ⁵ ša A-šūr-DU₁₀ DUMU Ki-i-ki ⁶ ú En-na-Sú-en₆ ⁷ DUMU I-lá-nim / i-na ⁸ KÁ.DINGIR ah-ri-im-ma ⁹ i-na li-bi₄ ší-li-a-nim ¹⁰ a-šar / tūp-pu-ú ¹¹ ša ba-áb DINGIR ša-ak-nu-ni ¹² am-ra-ma tūp-pá-am ¹³ ša ku-nu-uk / A-šūr-DU₁₀ ¹⁴ ú En-na-Sú-en₆ ¹⁵ šé-li-a-ma ...

⁴³ Kt 88/k 557: ⁷ 30 me-eh-ri ša tūp-pí-kā ⁸ ha-ru-mu-⟨⟨ru⟩⟩-tim ⁹ ša li-bi ší-li-a-ni ¹⁰ ra-bi₄-ú-tim ša hu-ur-⟨⟨ší⟩⟩-a-ni ¹¹ ha-ar-mu-ni-ma ...

⁴⁴ Kt m/k 146: ¹⁷ ší-li-a-ni ¹⁸ ra-bi₄-ú-tim ¹⁹ ša táq-bi₄-a-ni ²⁰ lá té-zi-ba-am ...

⁴⁵ K.R. Veenhof’un belirttiğine göre Kt f/k 11 nolu bu metin L.Umur tarafından yayınlanacaktır. Veenhof metnin ilgili satırlarını “3 šilliānu şahhurūtum, ša tūppū harrumūtum; ina 3 šilliānu, ŠĀ.BA 1sten maškam harim, tuppū ša Š.A. šaknū” şeklinde aktarmaktadır (KT V 175).

“paket; bohça”, AKT II: 35’de ise “paket” manası geldiği belirtilmektedir. Çivi yazılı metinlerde formu hakkında bilgi olmamasına rağmen, bir Kültepe metninde geçen “*tamalakkum*’un içindeki Ş.A’nın *huršiānum*’u” ifadesine istinaden bu kabın *tamalakkum*’un içine konduğu, bu sebepten dolayı da *tamalakkum*’dan küçük olduğu anlaşılmaktadır (KT V 175). Kt o/k 83 nolu metindeki⁴⁶ “*Azue*’ya ait 2 tablet *huršiānum*’u ve *tamalakkum* tablet-kabını”, CCT IV, 6b’deki⁴⁷ “*Tabletler tamalakkum ve huršiānum*’da *Dadaya*’nın mührüyle evimdedirler”, yine bu metinle paralel Prag 468’de⁴⁸ kayıtlı “*Dadaya*’nın *tamalakkum* tablet-kabını ve *huršiānum*” ile CCT I, 45 ‘deki⁴⁹ “*Kardeşimin mührü ile mühürlü hem babamın belgelerini, hem kardeşimin belgelerini, hem tamalakkum’u hem de huršiānum’u sizin evinizde bıraktım*” ifadelerinden, tabletlerin muhafazasında bu kabın da kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Huršiānum’un içine gümüş, bakır ve yünün yanında⁵⁰, *dulbātum*, *qipunānū*, sandalet gibi⁵¹ eşyalar ile balık gibi (*hu-ur-ši-a-num ša kà-ma-re-e*) değişik gıda maddelerinin konduğu⁵², bunun yanında yayınlanmamış bir Kültepe metnindeki “*1 paketi, ayrıca Ennam-Aššur’a ait 1 mühür İli-iddinašū’nun huršiānum’da duruyor*”⁵³ ve “*10 şibārātum kamuni, 10 kutānu-kumaşı, 10 tarak, 5 çift çocuk ayakkabısı, 8 kayış, 2 kolye; bir uřtatim, bir zigašarrum, ..., 50 kipuna(n)num ve onun (bayanın) ayaklarına göre bir çift ayakkabı. Bunların hepsini benim mühürüm(le mühürlü) huršianum-kabı içinde kervan taşıyıcısı Aššur-idī’ye verdim*”⁵⁴ ifadelerinden değişik eşyaların saklanması ve taşınmasında da kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.

2.2.4. Maškanum

⁴⁶ Kt o/k 83: ¹ 2 hu-ur-ši-a-na-tim ² ša řup-pè-e ù ta-ma-lá-ke-e ³ ša řup-pè-e-ma ⁴ ša A-zu-e ...

⁴⁷ CCT IV, 6b: ³ ... řup-pu-ú ⁴ ta-ma-lá-ku-um ⁵ ù hu-ur-ši-a-nu-um ⁶ ku-nu-ku ša Da-da-a-a ⁷ i-na É-a ...

⁴⁸ Prag 468: ²⁰ ... / ta-ma-lá-ku ²¹ [ša řup]-pè ù / hu-ur-ši-a-nam ²² [ša řup-pè]-e / ša Da-da-a-a ... : (Bkz: Prag 468) İlgili yayında 22. satır [ku-nu-ke]-e olarak okunmuştur. Biz bu metinle aynı konudan bahseden CCT IV, 6b’ye de istinaden kırık kısmı [ša řup-pè]-e okumaktayız.

⁴⁹ CCT I, 45: ¹² ... / lu řup-pu ša a-bi-a ¹³ lu řup-pu-ša a-hi-a / lu ta-ma-lá-kam ¹⁴ lu hu-ur-ši-a-nam / ku-nu-ki-šu ¹⁵ ša a-hi-a / i-na be-tí-ku-nu ¹⁶ e-zi-ib ...

⁵⁰ CCT 5, 9b; CCT 6, 45c; KTK 23; Kt 73/k; POAT 26; Kayseri 20.

⁵¹ KT V: 175.

⁵² KT V 58: 6-7.

⁵³ Kt 88/k 656: ¹⁴ 1 ri-ik-sú-um ¹⁵ a-ha-ma 1 ku-nu-ku ¹⁶ ša En-nam-A-šur ¹⁷ i-na hu-ur-ši-a-nim ¹⁸ ša İ-lí-i-dí-na-šu ¹⁸ i-ba-ši.

⁵⁴ Kt 88/k 418: ¹ 10 ři-pá-ra-tim ² ká-mu-ni 10 TÚG ku-ta-ni ³ 10 mu-uš-tá-tim ⁴ a-na 5-ši-šu ři-né-en₆ ⁵ ša řú-üh-ri-im ⁶ a-na 8 mar-ši ⁷ ři-na kí-ša-tù ⁸ ři-tí-it ša ú-tá-tim ⁹ iř-te-en₆ ša zi-ga-LUGAL ¹⁰ sí-ba-tum ¹¹ 50 ki-pu-na-ni ¹² ù řé-né-en ki-ma ¹³ a-na řé-pí ša mi-ma ¹⁴ a-nim i-na hu-ur-ši-a-nim ¹⁵ ku-nu-ki-a a-na ¹⁶ A-šur-i-dí kà-ša-ri-a ¹⁷ a-dí-in-ma ...

Bu kelimeye CAD M/I 369’da “harman yeri; küçük tarımsal yerleşim; yerleşme, mevki; çadır, tente; köstek, zincir; borç için verilen teminat” gibi pek çok anlam verilmektedir. J.G. Dercksen tarafından ele alınan Kt n/k 1385 nolu metinde “çadır” olarak tercüme edilen (*The old* 129, n. 402) *maškanum*, Kt 88/k 312 nolu belgeye göre içine tabletlerin konulduğu bir kap olarak karşımıza çıkmaktadır. Asurlu tüccar *Pilah-İštar*’ın, *İštar-pilah* isimli şahsa yazdığı bir mektup olan bu belgede; *Pilah-İštar Buruddum* şehrinde *Pilah-Aššur*’un deposunda bulunan babası *Aššur-rē’i*’ye ait tabletleri kendisinin, kardeşinin ve avukatın huzurunda açıp, kopyalarını çıkarttıklarını, *tahsistum*-belgeleri ve zarflı tabletleri *maškanum*’un içine koyduklarını (met. iade ettik) ve bu belgelerin içinde bulunduğu *maškanum*’un üzerini mühülediklerini belirterek, *İštar-pilah*’tan belgelerin depoda korumasını ve hiç kimseye vermemesini istemektedir.⁵⁵ Metinden de anlaşılacağı üzere CAD M/I 369’da bu kelime ile ilgili olarak verilen manalar metnimize uymamaktadır. Tabletlerin *maškanum*’un içine konması ve üzerinin mühürlenmesinden sonra depoda muhafaza edilmesi de, bu kelime ile ilgili olarak daha önce yapılan tüm teklifleri geçersiz kılmaktadır. Buna göre *maškanum*’u, tabletlerin muhafazasında kullanılan, üzeri mühürlenmiş ve depoda saklanan bir tür kap olarak değerlendirmek uygun olacaktır. Ayrıca “deri” manasına sahip *mašku* ile irtibatlı olduğunu düşündüğümüz bu kelimedenden yola çıkarak, bahsi geçen kabın deriden yapılmış veya deri ile kaplanmış olduğu kanaatindeyiz.

2.2.5. *Pirsum*

Eski Asurca metinlerde ilk defa geçen bu kelime “kesmek, bölmek” anlamlarına da sahip *parāsu* fiili ile irtibatlı görünmektedir. CAD P 411a’da: *pirsu* A için “ayırma, bölüm, bölme, kesme” karşılıkları verilmekte ve aynı sayfanın b sütununda: “bir metnin bölümleri için kullanılır” açıklaması yapılmaktadır. Buna göre kelimeyi *šakānu* fiili ile beraber tabletlerin bulunduğu bir “bölüm/kısım” ya da “(belgelerin saklandığı) bir tür kap” olarak değerlendirmek mümkündür. Burada ilgili satırlarını vereceğimiz Kt 88/k 674 nolu metin *pirsum*’un tabletlerin muhafazasında kullanılan bir tür kap olduğu fikrimizi destekler görünmektedir. Tablette açık bir şekilde kaydedilmemesine rağmen Kt 88/k arşivinde ele geçmesi sebebiyle Asurlu tüccar *Pilah-İštar*’a ait olduğunu düşündüğümüz bu metinde “*Babamızın iptal edilen zarflı tabletleri ve Şehir’den onun patronlarının ve*

⁵⁵ Kt 88/k 312: ⁸⁻⁹ ʔup-pé-e ni-ri-iš-ká?-ma ku-nu-ki ʔup-pi ta-dí-ni-a-tí-[ma] ¹⁰⁻¹² ni-ip-ʔur₄-ma ʔup-pé-e ni-ip-ʔá-ri-šu-nu-ma ù me-eh-ri-šu-nu uš-ba-al-ki-it-ma ¹³⁻¹⁹ a-ta-ah-si-is-tim ù ʔup-pé-e ha-ru-mu-tim a-na li-bi ma-áš-ki-ni-šu-nu-ma nu-ta-er-šu-nu-ma ù pá-ni ma-áš-ki-ni-šu-nu a-na-ku a-hi ù ra-bi-šú-um ni-ik-nu-uk-ma ²⁰⁻²⁴ um-ma né-nu-ma a-ma ʔup-pu-ú ha-ru-mu-tum ku-nu-ku-ni iš-tí-ká a-na na-áb-ši-im li-bi-ši-ú-ma ...

temsilcilerinin babamıza devamlı olarak gönderdikleri belgeler bu pirsun'un içine konmuşlardır” denilmektedir.⁵⁶

2.2.6. Mašku

Çivi yazılı belgelerin taşınmasında kullanılan deriden yapılmış bir çeşit torbadır. Bu hususla alakalı elimizde iki metin mevcuttur ve bunlar Asurlu tüccar *Ennum-Aššur*'a ait mektuplardır. *Ennum-Aššur* ilk mektubunda (AKT III 83), *İkuppīya*'nın oğlu *Puzur-Aššur* ve *Azua*'nın oğlu *Aššur-rabi*'nin tanrı kapısındaki zarflı tablet(ler)inin deri bir torba içine konup, *Aššur-šamši*'ye şahitler önünde teslim edilmesini ve kendisinin bulunduğu yere getirilmesini, bir diğer mektubunda (AKT III 84) ise; Tanrı Kapısı'nda, *šiliānum*'da bulunan zarflanmış tabletin görülmesini, *Aššur-ṭāb* ve *Enna-Su'en*'e ait tabletin çıkarılmasını, deri torba içine konduktan sonra mühürlenip, *Hašta-ilī* veya *Šamaš-rē'ūm*'a emanet edilmesini ve tabletin kendisinin bulunduğu yere getirilmesini istemektedir. Belgelerden içine tablet konulan bu eşyanın formu hakkında bir bilgi edinmek mümkün olmamaktadır. Ancak bu eşyanın deriden yapıldığı ve belgelerin içine konulmasından sonra mühürlendiği anlaşılmaktadır.

2.2.7. Zurzum

CAD Z: 167b'de ve J. G. Derksen tarafından “Keçi kılından yapılmış çift taraflı çuval” olarak belirtilen (*The Old* 274) *zurzum* için L. G. Gökçek, keçi kılından yapılmış bir tür “heybe” olduğu fikrini ileri sürmekte (Kültepe 69), K. R. Veenhof ise “kese; torba” manasını uygun görmektedir (KT V 175). BIN 4, 218'de *tamalakkum* ile birlikte geçen *zurzum*'un, yine bu metindeki “1 adet *zurzum* tablet-kabı” ifadesine istinaden, tabletlerin muhafazasında da kullanıldığı anlaşılmaktadır.⁵⁷ Eski Asurca metinlerden formu hakkında bir bilgi edinilememesine rağmen, bir Nuzi metninde 2 mina ağırlığındaki keçi kılından yapıldığı ve çok büyük olmadığı ifade edilmektedir (Veenhof, *Aspects* 8). Eski Asurca metinlerde tek bir yerde tabletlerle ilgili olarak kaydedilmiş olması, tüccarların bu kabı tabletlerin taşınması veya saklanması için çok fazla tercih etmediklerini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak; Asurlu tüccarlar hem Asur ile Anadolu arasında hem de Anadolu içindeki sevkیاتlarda mallarının sağlam ve sorunsuz bir şekilde gidecekleri adreslere teslimine özen göstermekte, ürünleri özelliklerine göre farklı materyaller kullanarak paketlemekte ve sevk etmekteydiler (Gökçek,

⁵⁶ Kt 88/k 674: ¹⁻⁸ ṭup-pu ha-ru-mu-tum a-ku-šu-tum ša a-bi₄-ni ù ni-iš-pi-ra-tum ša iš-tù A-li-im ša um-me-a-ni-šu ù ša-zu-za-tù-šu a-šé-er a-bi₄-ni iš-ta-pu-ru-šu-ni ⁹⁻¹¹ i-na li-bi pi-ir-sí-im a-ni-im ša-ak-nu-ú.

⁵⁷ BIN 4, 218: ⁵ 13 ta-ma-lá-ku ša ṭup-pé-e ⁶ 1 zu-ur-zu-um ša ṭup-pé-e

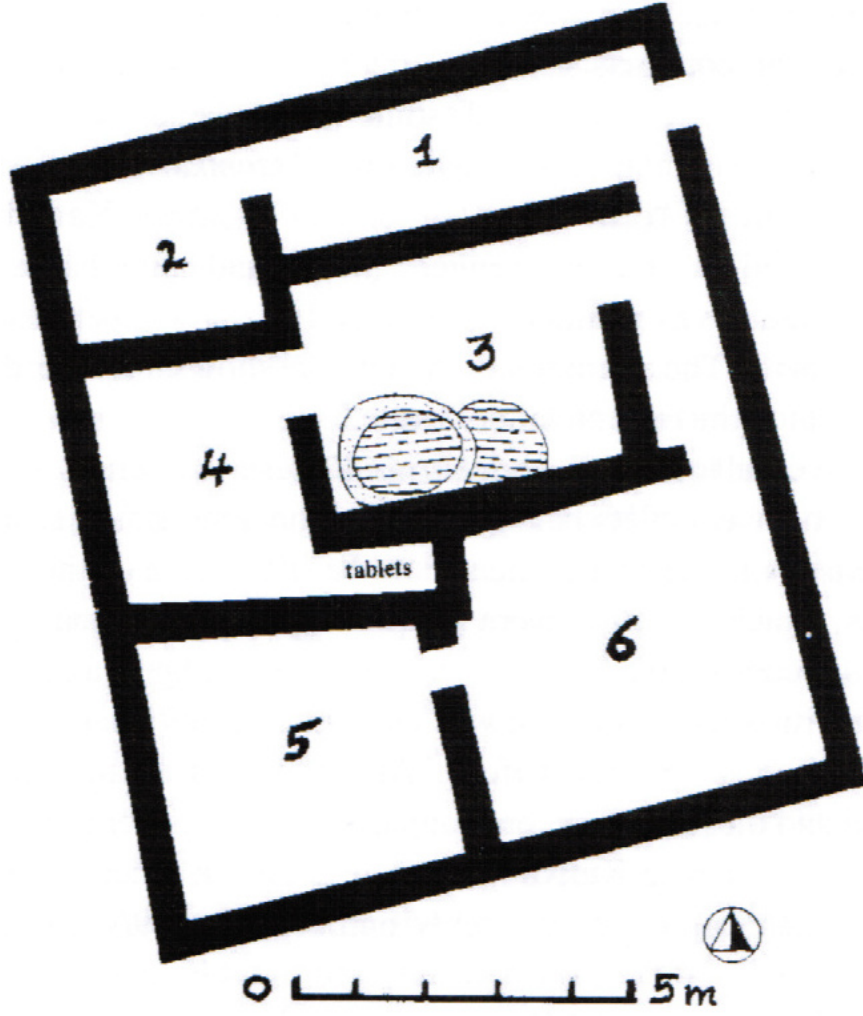
Kültepe 59-70). Ticarî mallar kadar önemli olan ve evlerin *maknakum*, *maşartum* ve *hurşum* olarak adlandırılan özel bölümlerinde itina ile muhafaza edilen yazılı belgelerin korunması ve sevkiyatı için de farklı seçeneklerin bulunduğu tespit edilmekte, tüccarların özellikle ahşap ve kilden yapılmış kapları kullandıkları anlaşılmaktadır. Belgelerden, tüccarların öncelikle büyük ve küçük boyutları da bulunan, kilden olanlara nazaran hem daha hafif hem de taşıma esnasında kırılma riski daha az olan ahşaptan yapılan *tamalakkum*'u kullandıkları, ikinci olarak ise, yine büyük ve küçük formlara sahip, bazen deri ile kaplandığı bilinen, ağzı kapatıldıktan sonra muhtemelen saz'dan yapılmış bir ipele de bağlanan ve bu şekilde içindeki eşyanın taşınması esnasında güvenliği artırılan *şiliānum*'u tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca, deri ile kaplanması sebebiyle *şiliānum*'un da ahşaptan yapılma ihtimali göz ardı edilmemelidir. Bu iki kabın dışında, daha az tercih edilmekle birlikte *huršiānum*, keçi kılından yapılan *zurzum* ve deriden yapılan *mašku* ile Eski Asurca metinlerde ilk defa görülen ve deri ile kaplandığını düşündüğümüz *maşkanum* ve *pirsum* tabletlerin saklanması için kullanılan diğer kaplar olarak çivi yazılı metinlerde karşımıza çıkmaktadır.

Bu kapların formları hakkında filolojik kaynaklar net bilgi vermezler, ancak K. R. Veenhof'un da temas ettiği üzere (KT V 174), arşiv odalarında yanık ahşap parçalar üzerinde dikdörtgen yığınlar şeklinde ele geçen tabletlere istinaden, en azından *tamalakkum*'un ahşaptan ve dikdörtgen bir şekli olduğu kabul edilebilir. Ayrıca, metinlerde iç içe konmuş kaplardan bahsedilmesi; *şiliānum*'un *tamalakkum*'dan, *tamalakkum*'un da *huršiānum*'dan büyük olduğunu göstermektedir. Bunların yanında metinlerde bu kapların alınıp-satıldıklarına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Her türlü masrafı kaydeden tüccarların, değerli eşyalarını saklamak ve taşımak için sıklıkla kullandıkları bu kapların fiyatlarından bahsetmemeleri ilginçtir. Metinlerin bu husustaki sessizliğinin sebebi, muhtemelen yerel atölyelerde üretilen bu tür kapların Anadolu pazarlarında kolayca bulunabilmesi ve fiyatlarının da ucuz olmasıdır.

KAYNAKÇA

- AKT 2: Bilgiç, Emin – Bayram, Sebahattin. *Ankara Kültepe Tabletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1995.
- AKT 3: Bilgiç, Emin - Günbattu, Cahit. *Ankaraner Kültepe – Texte III FAOS Beiheft 3*, Stuttgart: 1995.
- KT V: Veenhof, Klaass R. *Kültepe Tabletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2010.
- KT VI-a: Larsen, M. T. *Kültepe Tabletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2010.
- Albayrak, İrfan. “Kültepe’den Değişik Bir Masraf Listesi”, *Archivum Anatolicum 5* (2002): 1-10.
- Bayram, Sebahattin. “New and Some Rare Geographical Names in the Kültepe Texts”, *Archivum Anatolicum 3* (1998): 41-66.
- Çeçen, Salih. *Ankara Müzesi’ndeki Yeni Kültepe Metinlerinden Elde Edilen Orijinal Neticeler*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1990.
- Dercksen, Jan Gerrit. *The Old Assyrian Copper Trade in Anatolia*, İstanbul: Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut, 1996.
- Gökçek, L. Gürkan. “Kültepe metinlerine Göre Ticari Malların Paketlenmesi”, *Archivum Anatolicum 8/1* (2005): 59-75.
- Larsen, M. Trolle. “Seal Use in the Old Assyrian Period”, *Bibliotheca Mesopotamica*, Vol 6 (1977): 89-105.
- . “Archives and Filing Systems at Kültepe”, *Old Assyrian Studies in Memory of Paul Garelli, Old Assyrian Archives Studies*, Volume 4 (2008): 77-88.
- . “The Archives From Kültepe/Kanesh”, *Anatolia’s Prologue Kültepe Kanesh Karum*, Kayseri Metropolitan Municipality Cultural Publication No: 78. (2010): 74-81.
- Özgüç, Nimet. “1951 Yılında Kültepe’de Yapılan Kazı Hakkında Önrapor”, *Belleten 17/66*, (1953): 289-297.
- . *Kültepe-Kaniş/Neša, Yerli Peruwa ve Aşşur-imiti’nin Oğlu Assur’lu Tüccar Uşur-ša-İstar’ın Arşivlerine ait Kil Zarfların Mühür Baskıları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2006.
- Özgüç, Nimet-Tunca, Öhnan. *Kültepe-Kaniş, Mühürlü ve Yazıtlı Kil Bullalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2001.
- Özgüç, Tahsin. “Kültepe’de 1950 Yılında T.T.K. Adına Yapılan Kazılar Hakkında Ön-Rapor”, *Belleten 17/65*, (1953): 101-118.

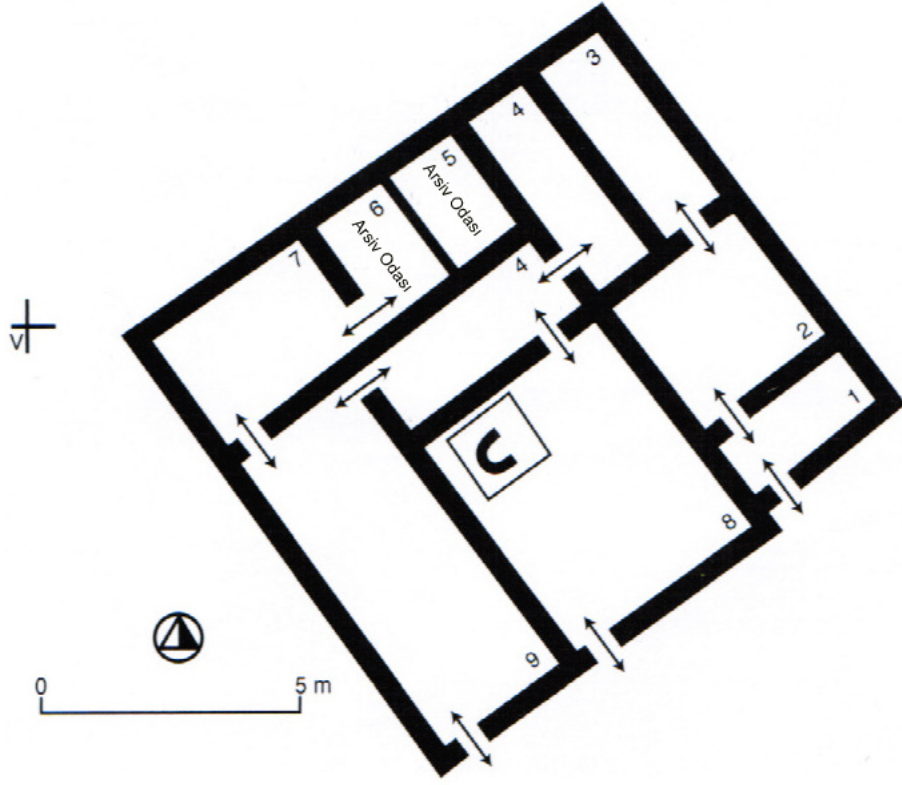
- . “Observations on the Architectural Peculiarities of the Archive of an Assyrian Trader of Kārum Kanesh”, *Veenhof Anniversary Volume*, Nederland, Institute Voor Hot Nabue, (2001): 367-371.
- . *Kültepe-Kaniš*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.
- Veenhof, Klaas R. *Aspects of Old Assyrian Trade and Its Terminology*, SD 10, Leiden: 1972.
- . “Archives of Old Assyrian Traders from kārum Kanesh”, in M. Brosius (ed.), *Ancient Archives and Archival Traditions. Concept of Record-Keeping in the Ancient World*, Oxford Studies in Ancient Document (2003): 78-121.
- . *Mesopotamia, The Old Assyrian Period*, Orbis Biblicus et Orientalis 160/5, Freiburg-Göttingen: 2008.

Çiz. 1, Kuliya'nın arşivinin bulunduğu evin planı. KT V: 13.

Res. 1, Šalim-Aššur'un evi. KT VI-a, 3-4

Çiz. 2. Šalim-Aššur'un evine ait plan. KT VI-a, 3-4.

Res. 2, Özgüç-Tunca, *Kültepe*: Lev./Pl. A, 1.

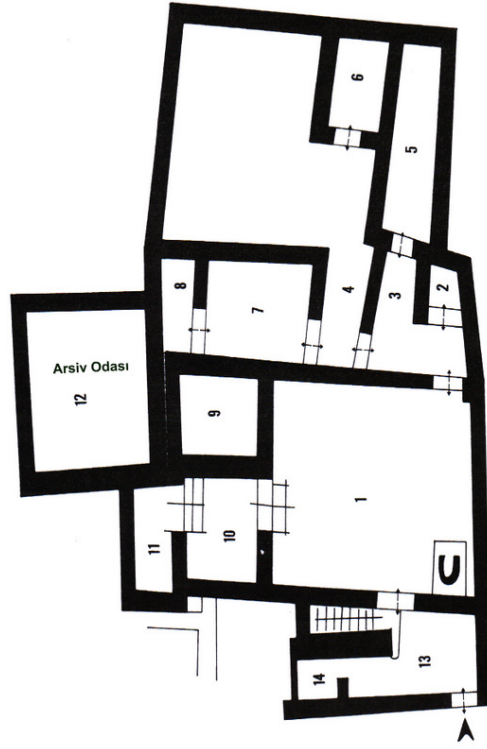
Res. 3, Özgüç-Tunca, *Kültepe*: Lev./Pl. A, 2.

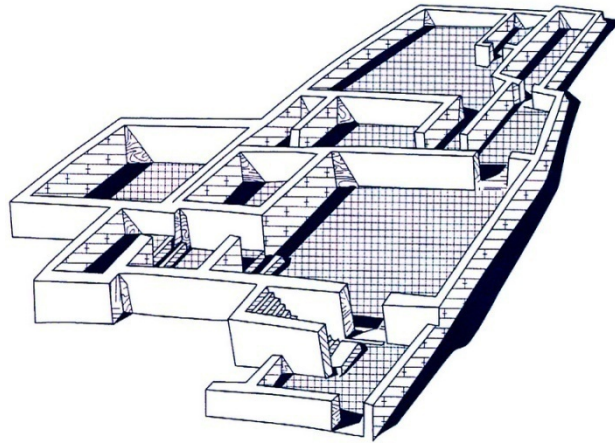
Res. 4, 5, Özgüç-Tunca, *Kültepe*: Lev./Pl. A, 3-4.

Res. 6, T. Özgüç, *Kültepe*: 46.

Çiz. 3. Peruwa'nın Evi, kârum II. kat, N. Özgüç, *Kültepe*, plan-1.

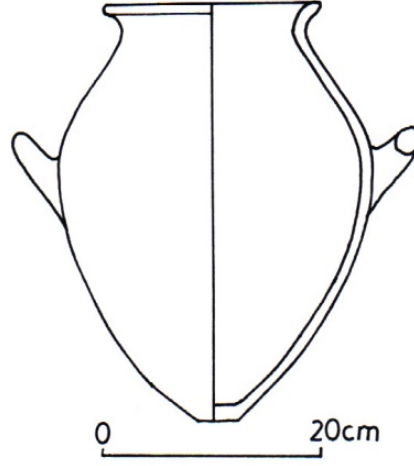
Çiz 4. Peruwa'nın Evi, kârum II. kat, T. Özgüç, *Kültepe*: 57.

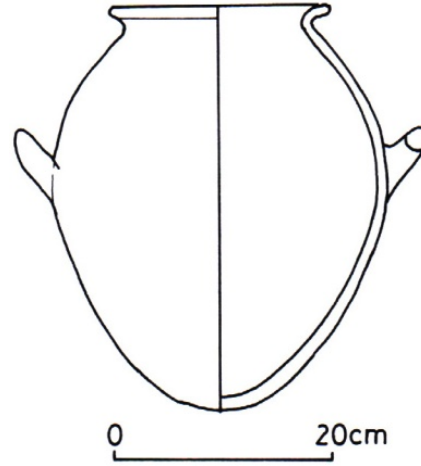
Res. 7. Taban üzerinde ele geçen tabletler, T. Özgüç, *Kültepe*: 48.

Res. 8. Ocak içindeki tabletler, T. Özgüç, *Kültepe*: 44.

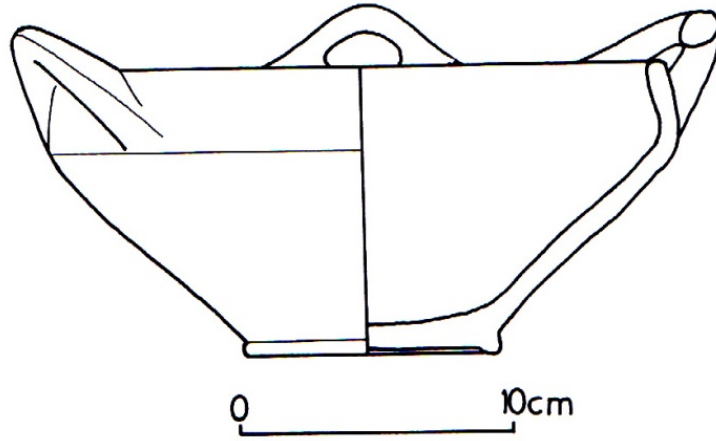
Çiz. 5. Özgüç-Tunca, *Kültepe*: 6, Res. – Fig 1.

Çiz. 6. Özgüç-Tunca, *Kültepe*: 6, Res. – Fig. 2.

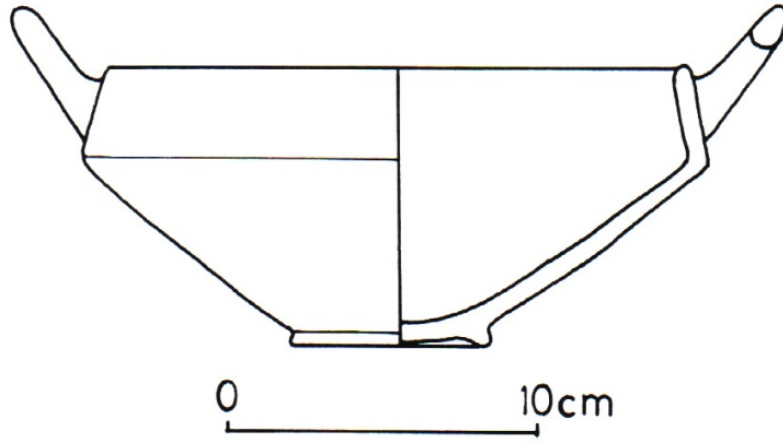
Res. 9, Özgüç-Tunca, *Kültepe*: Lev./Pl. B, 1.

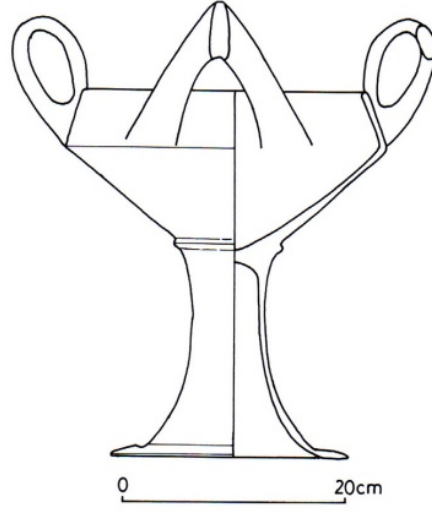
Çiz. 7. Özgüç-Tunca, *Kültepe*: 7, Res. – Fig. 3.

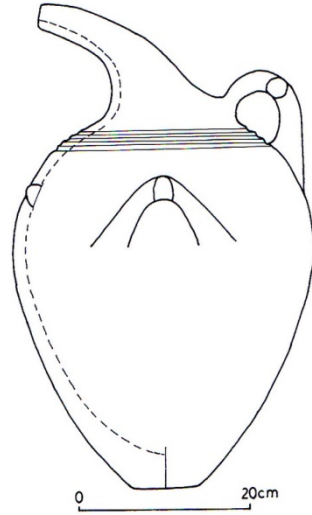
Res. 10, Özgüç-Tunca, *Kültepe*: Lev./Pl. B, 2.

Çiz. 8. Özgüç-Tunca, *Kültepe*: 8, Res. – Fig. 4.

Çiz. 9. Özgüç-Tunca, *Kültepe*: 8, Res. – Fig. 5.

Çiz. 10. Özgüç-Tunca, *Kültepe*: 9, Res. – Fig. 6.

Res. 11. Özgüç, Kültepe'de: Pl. 4.